

LA VERITAT DEL PORQUEROL

JOAN TODÓ

iC om sintetitzar en poc més de 4.000 caràcters l'essència de *L'atzar i les ombres*, la trilogia de Julià de Jòdar que, en l'edició per ara definitiva, acabada de publicar a Comanegra, s'acosta al miler de pàgines? Aquesta pregunta terrorífica no és tal vegada gaire diferent, en el fons, de la que hauria pogut tenallar l'escriptor de Badalona si, un cop engegat el propòsit de narrar l'adolescència i joventut d'un noi badaloní molt semblant a ell, necessitaria encabir en l'obra que havia iniciat tot un univers altrament inèdit. Aquest univers és el d'un espai en principi ultralocal de la vora del Besòs, entre la dècada dels anys trenta i la dels seixanta (hi ha, sobretot cap al final del llibre, fugues cap al temps posterior, fins a arribar al temps d'Ada Colau, però a tots els efectes la història acaba amb la riuada de 1962).

És potser per això que la peripècia de Gabriel Caballero, el Frédéric Moreau particular de Jòdar, ha de bregar constantment per no ser abassegada per la pressió del decorat i, sobretot, del grapat de secundaris que malden per explicar la seva història, donant al conjunt la qualitat bigarrada d'una pintura de George Grosz. Un narrador omniscient (identificat com «el noi que va prendre el relleu de l'Eulògia», l'àvia que narrava fets antics, i que és i no és un avatar de Gabriel) es mou capriciosament per aquest món establert per dues coordenades, literalment un *cardo* i un *decumanus*, que són dos noms propis carregats de connotacions: «Guifré» i «Cervantes».

Aquesta posició externa li permet embrancar-se en digressions, desplegadas d'acord amb un llei associativa que implica que cada detall condensi un món. Així, d'una manera gairebé proustiana, el gest involuntari d'algú a qui li llustren les botes pot desembocar en un ràpid esbós de la situació de l'exèrcit republicà el maig del 1937. El relat és d'aquesta manera constantment desviat per anècdotes fugisseres, per històries passavolants. I, de la mateixa manera, la mort, la d'Àngel Cucharicas a «L'àngel de la segona mort», la de Pura a «El trànsit de les fades» o la del «pobre Castells» a «El metall impur» seran el pretext (gairebé detectivesc) per desplegar tot un retaule d'aquest microcosmos badaloní.

El text no tan sols convoca les ombres del proletariat desplaçat de la postguerra. Des de les primeres línies del primer llibre apareixerà un record fàustic («Compra'm l'ànima») i un altre d'homèric («comença a teixir

i destèixir històries»), jugant a combinar la realitat vulgar evocada amb l'aura dels grans mites. De vegades l'autor jugarà a passar-la pel filtre una prosa d'estil barroc, d'hipotaxi ostentosa, pràcticament faulkneriana; d'altres, com un Dostoievski del Mediterrani, posarà en boca dels seus personatges frases d'alta filosofia. En aquesta versió de 2022, la reescriptura, alhora omnipresent i poc perceptible, mira d'afinar l'olla barrejada de registres que resulta de tot plegat.

La peripècia de Gabriel Caballero ha de bregar per no ser abassegada per la pressió del decorat i del grapat de secundaris que malden per explicar la seva història, donant al conjunt la qualitat bigarrada d'una pintura de George Grosz.

Al capdavall, les tres morts narrades en els tres llibres que formen la novel·la (i que no són ni de lluny les úniques a les que assistirem) acaben submergides en el clar-obscur. Molts dels narradors interns són poc fiables, sobre més d'un esdeveniment se'n multipliquen les versions i les hipòtesis (i aquí cal recordar, un cop més, Faulkner). Tot plegat pot recordar aquella falla del *Juan de Mairena* de Machado, en què, davant la frase «La verdad es la verdad, dígala Agamenón o su porquero», Agamèmnon hi està d'acord però el porquerol indica que l'afirmació no el convenç. Ja Sánchez Ferlosio havia indicat que això era perquè el porquerol sap, sempre, que la veritat diu el que li convé al rei, que la veritat pertany al poder.

I, d'acord amb aquesta idea, la peripècia de Gabriel Caballero, no ben bé el noi que va prendre el relleu de l'Eulògia en la tasca d'explicar les històries, aquesta peripècia que consisteix sobretot a observar al seu voltant (i, pel que fa a actuar ell, consisteix pràcticament en un únic *acte*, de ressons hamletians), serà sobretot la de descobrir l'amarga desconfiança del porquerol. En altres paraules, que la veritat d'Agamèmnon no és mai la seva.

JULIÀ DE JÒDAR, *L'atzar i les ombres*. Barcelona: Comanegra, 2022, 888 p., 29,50 €